

*Сьєміонтковські П.**

МОТИВИ ПРИПЛИВУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ПОЛЬЩУ – РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Вступ. Приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) сьогодні є ключовим допомагаючим фактором, а часто й зумовлюючим розвиток кожної економіки. Доповнюючи вітчизняні засоби капіталу, впливаючи на можливості працевлаштування місцевої робочої сили та збільшуючи обсяги експорту іноземні інвестори серйозно впливають на зростання економічного потенціалу держави, в якому працюють.

ПІІ очікувані усіма, однак не всюди впливають так само відчутно. Міжнародні корпорації навіть оминають деякі держави. Одже варто поставити собі запитання, чим зумовлена популярність окремих економік серед потенційних інвесторів? Відповідь не це запитання не є простою. Кожен напрямок має свою специфіку, яка робить частоту його вибору різноманітною.

Сказане вище, торкається також польської економіки. Приплив ПІІ відіграв тут велику роль у реструктуризації та розвитку держави. Річні обсяги припливу ПІІ суттєво коливалися, проте в останніх роках помічається їхнє суттєве збільшення. Це пов'язано в першу чергу зі вступом Польщі до структур Європейського Союзу (ЄС), з прискореним економічним ростом та розширенням можливостей ринку.

Разом зі змінами економічної ситуації в державі та її оточенню, змінюються причини, які підштовхують іноземних інвесторів до діяльності. Деякі з факторів згадуються частіше чим раніше, вплив інших зменшується.

В цій статті використано між іншими частину результатів досліджень проведених у 2008 р. на групі найбільших іноземних інвесторів в Польщі. Дослідження було заадресоване до 200 перших корпорацій зі списку найкрупніших іноземних інвесторів в Польщі.

Метою статті є аналіз змін, які відбулися навколо обсягів ПІІ в Польщі та пов'язання їх з результатами дослідження думки інвесторів стосовно факторів стимулюючих інвестування в Польщі.

Приплив ПІІ в Польщу на фоні інших вибраних країн в регіоні. ПІІ напливають до Польщі з досить високою інтенсивністю, однак в минулому не завжди так було. Весь процес припливу інвестицій почався в принципі тільки після трансформаційного перелому у 1990 р. Розвиток ринку та привабливість приватизаційних об'єктів збільшували потік іноземного капіталу в польську економіку. Річні обсяги вкладених капіталів збільшувались аж по 2000 р., коли досягли рекордного тоді показника 9,3 млрд. дол.

Наступні роки принесли, з огляду на послаблення світової кон'юнктури, падіння припливу ПІІ. Ситуація помінялася після вступу Польщі до ЄС у 2004 р. Можна навіть сказати, що у порівнянні з попередніми роками намічено вибух іноземних інвестицій. У 2004 р. вони вирости до більше 12,8 млрд. дол. (у 2003 р. – 4,6 млрд. дол.).

У 2005 р. намічено зменшення приросту ПІІ, однак він утримався на відносно високому рівні 7,7 млрд. дол. У 2006–2007 рр. зафіксовано зростання інвестицій, при чому у 2007 р. встановлено рекорд в історії Польщі – 22,6 млрд. дол.

* кандидат економічних наук, Директор Заочної студії Інституту міжнародних відносин Університету Миколая Коперніка в Торуні, Польща

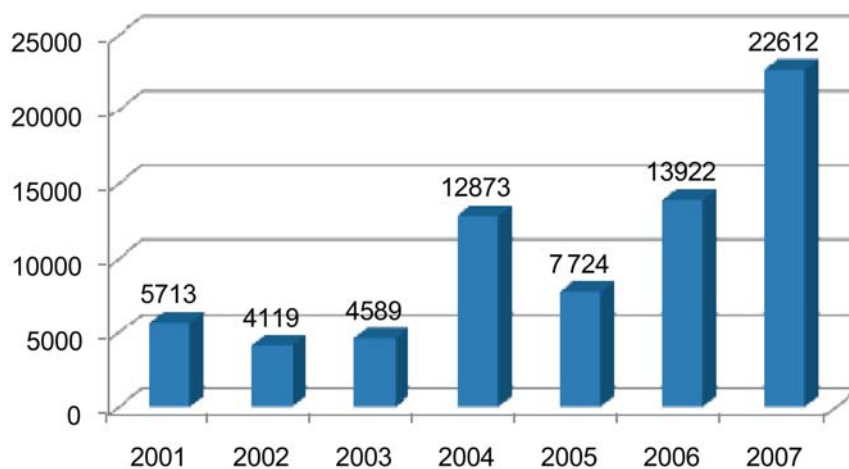

Рис. 1. Річні припливи ПІІ в Польщу у 2001–2007 рр.

Джерело: розрахунки автора на підставі: *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w 2003 roku*, NBP, Departament Statystyki, Warszawa 2004, С. 109; *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w 2007 roku*, NBP, Departament Statystyki, Warszawa 2009, С. 108.

У порівнянні з іншими країнами Центрально-Східної Європи, Польща перехоплює абсолютно найбільшу частину капіталу. Звичайно, лідери серед країн-отримувачів ПІІ періодично міняються, однак аналіз засобів інвестицій говорить сам за себе. Серед нових членів ЄС дотепер саме Польща прийняла найбільші обсяги іноземного капіталу у вигляді ПІІ. Їх засоби досягають тут більше 142 млд. дол. Друге місце займає Чехія, яка отримала дотепер 101 млд. дол., а третє Угорщина – більше 97 млд. дол.

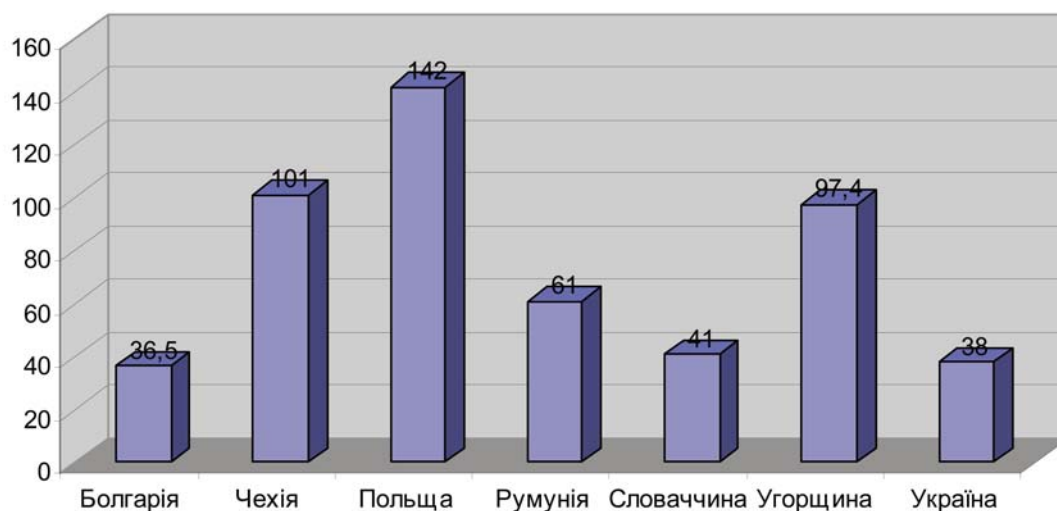

Рис.2. Засоби ПІІ у вибраних державах Центрально-Східної Європи у 2007 р. (млрд. дол.)

Джерело: розрахунки автора на підставі: *World Investment Report 2008, Transnational Corporations, and the Infrastructure Challenge*, New York and Geneva 2008, С. 257, 260.

Варто підкреслити, що в останніх роках виросло кілька нових, серйозних конкурентів у регіоні. Держави ці раніше не приваблювали великих обсягів ПІІ, проте разом з прогресом у ринкових перетвореннях все частіше звертають увагу іноземних корпорацій. Мова йде про Болгарію та Україну. В обох випадках в останніх роках зафіксовано суттєве зростання зацікавленості ними з боку міжнародного капіталу. Ймовірно, можна прогно-

зувати (з урахуванням різноманітності козирів обох держав), що країни ці будуть відігравати все більшу роль в регіоні, як місця розміщення інвестицій.

Слід згадати також, що крім країн-членів ЄС є один випадок країни, яка розташована в регіоні про який йде мова, яка притягує більше інвестицій від Польщі. Цією державою є Росія, в яку заінвестовано дотепер більше 324 млрд. дол. [1]. Однак, треба зазначити, що цей показник відображав стан на кінець 2007 р., а за повідомленнями ЗМІ, налякані розмірами фінансової кризи іноземні інвестори відступали з Російської Федерації.

Причини розміщення ПІІ в Польщі. Рішення щодо перенесення частини або всього виробництва за кордон продиктоване багатьма факторами. Серед мотивів здійснення інвестицій теорія економії розрізняє переважно витратний та ринковий фактори [2]. Першу групу становлять ці характеристики локалізації або підприємства, які дозволяють скоротити витрати ведення діяльності шляхом її перенесення за кордон (наприклад дешева робоча сила, ліквідація транспортних витрат). Друга група, це мотиви, які стимулюють рішення про ПІІ шляхом наголосу на прибутку економічного розрахунку. Зараховується тут наприклад пошуки нових ринків збуту, зростання продажі, низька конкурентоспроможність з боку місцевих фірм [3].

На основі теоретичних аналізів та на підставі результатів досліджень інших інституцій та авторів, серед найбільших іноземних інвесторів в Польщі проведено анкету, в якій було поставлено м. ін. запитання про основні мотиви здійснення інвестиції [4]. Звичайно, з огляду на відносно невеликі масштаби дослідження, отримані результати не дозволяють узагальнити висновки на всі випадки, проте вони являють собою хорошу інформаційну вартість. Вони тим більш цікаві, бо в анкеті свою думку висловлювали представники найкрупніших інвесторів. Ще корисніші висновки дає порівняння змін між 2003 та 2008 роками. Це було можливим завдяки проведенню автором схожого дослідження у 2003 р.

Найважливішим мотивом локалізації в Польщі ПІІ на сьогоднішній день є доступ до польського ринку. Цей фактор як важливу причину інвестування вказало 80% опитаних представників найбільших іноземних інвесторів [див. Рис. 3].

Цей фактор був найважливішим і у 2003 р, хоча вказало на нього дещо менше опитаних – 72%. На другому місці (так як у 2003 р.) опитані розмістили дешеву робочу силу – 70% (без змін по відношенню до року 2003). Третім важливим фактором для іноземних інвесторів була висока конкурентоздатність по відношенню до місцевого бізнесу – 70%. Варто при цьому зазначити, що значення цього чинника виросло у порівнянні з попереднім дослідженням, коли відзначило його 39% опитаних.

Ця зміна не повинна нікого дивувати. Поступаюча глобалізація викликає все інтенсивніші постачання факторів виробництва. Багато транснаціональних корпорацій переносять частину або навіть всю свою діяльність за кордон. Конкуруючі одиниці, щоб не втратити дистанції до лідерів, примушені шукати нових локалізацій для свого виробництва.

До групи суттєвих факторів, які становлять мотиви інвестування в Польщі можна зарахувати також створювання власної дистрибуторської мережі. Цей чинник вказало 67% опитаних (дещо більше чим у 2003 р. – 64%). Інші фактори досягли менше 60% позначок [див. Рис. 3].

Щоб доповнити аналіз результатів щодо мотивів інвестування в Польщі, варто звернути ще увагу на найбільші зміни, які здійснились в думках іноземних інвесторів стосовно важливості окремих факторів. Найбільші зміни «на плюс» зафіксовано навколо функціонування ринку капіталів. Різниця між роками 2003 та 2008 в цьому випадку досягла аж 27%. Це однозначно засвідчує, що іноземні інвестори охоче користаються з можливості додаткової капіталізації завдяки Фондовій біржі. Це підтверджує також висока частка іноземних інвесторів в капіталізації біржи.

Рис.3. Мотиви стимулюючі ПІІ в Польщі (% відповідей «важливий»)

Джерело: на підставі результатів опитування проведеного автором

Другою з позитивних різниць зафіксовано навколо згаданої вище конкурентоздатності. Третя стосується малої конкуренції з боку місцевих фірм. Цю причину позначає зараз 25% опитаних, а у 2003 р. лише 11%. Внаслідок скорочення числа приватизаційних пропозицій, іноземні інвестори шукають можливості виходу на польський ринок в нерозвинені сектори. Завдяки високому рівню власного розвитку та сучасним технологіям і хорошій організації швидко можуть здобути конкурентну перевагу.

В згаданому дослідженні інвестори оцінювали також допомогу з боку різних інституцій у реалізації інвестицій в Польщі. Діяльність таких інституцій є також суттєвим фактором, який приваблює іноземні компанії.

В цій сфері, протягом 5 років, було зафіксовано серйозні зміни. Сьогодні опитані найгірше оцінюють фонди. 67% опитаних висловило думку, що допомога цього роду інституцій була слабка або без значення. Низько оцінено також діяльність посольств РП – 61% опитаних висловило думку, що їхня допомога є слабкою або без значення. На третьому місці «чорного списку», з показником 51% голосів, знаходяться секторальні, економічні польські палати.

У вказаній анкеті груп інституцій найменшу кількість голосів «слабка або без значення» отримали банки – які як такі, що мало або взагалі не допомагають оцінило лише 13% опитаних.

Найбільші зміни у позитивній оцінці іноземними інвесторами допомоги у реалізації інвестицій в Польщі, помічені навколо фірм та інституцій, які займаються дослідженням ринку та Польського агентства інформації та іноземних інвестицій (ПАІІ) [див. Мал. 4]. Це дуже суттєво особливо в другому випадку. Адже, ПАІІ є урядовою структурою покликаного власне з метою допомогати інвесторам. У 2003 р. жоден інвестор не оцінив допомоги з боку цих інституцій як «дуже добре або добре». В такій ситуації постало

запитання про сенс існування Агентства. У 2008 р. ситуація поправилась, оскільки позитивну оцінку Агентству поставило 7% опитаних. Це звісно не є приголомшуючий результат, але заслуговує на підкреслення. Друга згадана вище група суб'єктів – фірми та інституції, які займаються дослідженням ринку отримала у 2008 р. ще кращий результат – 15% позитивних відповідей.

З точки зору оцінки підтримки інституцій у реалізації в Польщі інвестицій (оцінка «дуже добре і добре»), найкраще вийшли банки – 36% позначок опитаних. На другому місці розташовані консалтингові фірми – 23%. Проте, треба додати, що у порівнянні з 2003 р. (30%) їх позитивна оцінка була рідшою.

Слід також підкреслити відносно хорошу оцінку місцевої адміністрації – 21% опитаних назвали допомогу з її боку хорошою або дуже хорошою. Це тим більш цікаво, оскільки кількість позитивних оцінок у даному випадку суттєво збільшилась по відношенню до року 2003 (тоді 14%). Роль місцевого самоврядування у притягуванні ПІІ сьогодні є великою. Саме місцева влада найкраще розбирається в конкретних регіонах і знає як можна привабити інвестора до розміщення капіталу. Практика показує, що очікування на вирішення локальних проблем центральною владою може внаслідок призвести до втрати цікавої інвестиції.

Рис.4. Оцінка допомоги з боку прорахованих інституцій у реалізації інвестицій в Польщі (% відповідей «дуже і добре»)

Джерело: на підставі результатів опитування проведеного автором

Висновки. Як показує статистика Національного банку Польщі та міжнародних інституцій у контексті припливу до Польщі іноземного капіталу, членство в ЄС було для цієї держави дуже прибутковим. Протягом лише трьох років рівень ПІІ виріс тут більше чим протягом попередніх кільканадцяти років.

Оцінюючи результати досліджень стосовно мотивів здійснення інвестицій в Польщі треба зазначити, що драстичних змін не помічається. Звичайно, інвестори змінюють акценти на окремих факторах, проте різниці у більшості випадків є незначними.

Змінились також думки інвесторів щодо підтримки з боку різних інституцій при реалізації інвестицій в Польщі. Ця допомога, якщо тільки вдало організована, є важливим козиром Польщі перед іноземними корпораціями.

Узагальнюючи можна сказати, що міжнародні корпорації дещо краще оцінюють зусилля Польщі в сфері інвестиційних проєктів. Дві ключові зміни стосуються ПАІІ та місцевої адміністрації. Визнання ролі Агентства, принаймні певною частиною інвесторів, свідчить про потребу у її існуванні.

Нарешті, не спосіб не спробувати зробити прогноз щодо перспектив подальшого припливу ІІІ в Польщу. На думку автора ці перспективи, принаймні протягом найближчого року, не є надто оптимістичними. Світова фінансова криза дається взнаки транснаціональним корпораціям – одна за одною відмовляються від своїх інвестиційних планів. Країнами, які в цьому сенсі страждають є в першу чергу держави, які розвиваються, де інвестиції вважаються ризикованими.

В дальшій перспективі – двох, трьох років, Польща повинна заново завоювати прихильність інвесторів. Якщо прийняти, що світова економіка швидко підніметься після кризи річні припливи ІІІ можуть навіть збільшитись по відношенню до 2007 р.

Література

1. World Investment Report 2008, Transnational Corporations, and the Infrastructure Challenge, New York and Geneva 2008, С. 260.
2. E. Oziewicz, Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w rozwoju gospodarczym krajów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN), Gdańsk 1998, С. 66.
3. G.Górniewicz, P.Sięmiątkowski, Wprowadzenie do międzynarodowych przepływów kapitału, TNOiK, Toruń 2006, С. 138-141.
4. Дослідження було проведено на групі 200 найкрупніших іноземних інвесторів в Польщі у 2008 р. Анкету заадресовано членам управлінь та представникам іноземних інвесторів. Треба при цьому зазначити, що опит було проведено ще до повного відчуття наслідків економічної кризи. Автор вже раніше проводив схожі дослідження – у 2003 р, їх результати були вже частково публіковані: див: P. Siemiątkowski, Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz motywy i bariery inwestowania w Polsce, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu, nr 4 (4), С. 255.
5. Siemiątkowski P., Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz motywy i bariery inwestowania w Polsce, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu, nr 4 (4).
6. Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w 2003 roku, NBP, Departament Statystyki, Warszawa 2004.
7. Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w 2007 roku, NBP, Departament Statystyki, Warszawa 2009.